

Utbildningsförvaltningen
Tjänsteskrivelse till Utbildningsnämnden

Datum:
2026-03-04

Diarienummer:
UBN-2025-06030

Handläggare:
Erik Ojala

Yttrande över kommunrevisions granskning av fridshemmet

Förslag till beslut

Utbildningsnämnden beslutar

1. **att** lämna yttrande över kommunrevisionens granskning i enlighet med bilaga 1.

Ärendet

Azets har på uppdrag av Uppsala kommuns revisorer granskat utbildningsnämndens styrning av fritidshemmet. Den samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att utbildningsnämnden genom sin styrning i allt väsentligt säkerställer att fritidshem erbjuds och utformas enligt skollagens och läroplanens krav och beslutade interna riktlinjer.

I granskningsrapporten lämnas några rekommendationer till utbildningsnämnden. I bilaga redovisas förslag till yttrande över dessa rekommendationer.

Beredning

Ärendet har beretts i utbildningsförvaltningen.

Föredragning

Azets har på uppdrag av Uppsala kommuns revisorer granskat utbildningsnämndens styrning av fritidshemmet. Den samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att utbildningsnämnden genom sin styrning i allt väsentligt säkerställer att fritidshem erbjuds och utformas enligt skollagens och läroplanens krav och beslutade interna riktlinjer.

I granskningsrapporten rekommenderas utbildningsnämnden att:

- säkerställa att det vid varje fritidshem finns lärare med legitimation och behörighet som kan ansvara för undervisning.
- verka för att eleverna har likvärdig tillgång till ändamålsenliga lokaler och utemiljöer som möjliggör en varierad pedagogisk verksamhet, såsom vila och rekreation.
- följa upp att resursfördelningsmodellen ger förutsättning för hög och likvärdig kompetens hos personalen vid enheterna.
- ta initiativ till att lyfta fritidshemmets roll och dess erbjudande av stimulans av elevers utveckling och lärande samt meningsfull fritid och rekreation i fora där samverkan mot kriminalitet bedrivs.

Utbildningsnämnden föreslår att i yttrande uttala att revisionens iakttagelser och rekommendationer tas på stort allvar. I yttrandet redovisas också hur det fortsatta arbetet utifrån rekommendationerna ser ut. Förslaget till yttrande redovisas i bilaga 1.

Konsekvenser för barn och elever

Ej aktuellt.

Ekonomiska konsekvenser

Ej aktuellt.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse daterad 2026-03-04

Bilaga 1 Förslag till yttrande-granskning av fritidshem

Bilaga 2 Granskningsrapport- granskning av fritidshem

Utbildningsförvaltningen

Susana Olsson Casas
Utbildningsdirektör

Utbildningsnämnden
Yttrande

Datum:
2026-03-25

Diarienummer:
UBN-2025-06030

Handläggare:
Erik Ojala

Granskning av fritidshem, yttrande

Nämnden noterar revisionens samlade bedömning att utbildningsnämnden genom sin styrning och uppföljning i allt väsentligt säkerställer att fritidshem erbjuds och utformas i enlighet med skollagens och läroplanens krav.

Utbildningsnämnden tar samtidigt revisionens iakttagelser och rekommendationer på stort allvar och redovisar nedan sitt yttrande samt hur nämnden avser att arbeta vidare med de utvecklingsområden som identifierats. I redovisningen vävs planerade och pågående åtgärder in i respektive svar.

Säkerställa att det vid varje fritidshem finns lärare med legitimation och behörighet som kan ansvara för undervisning. (2 kap. 13 § Skoll samt allmänna rådet 5 under första avsnittet i Skolverkets allmänna råd (2023:127) Styrning och ledning av fritidshemmet)

I utbildningsnämndens kompetensförsörjningsplan lyfts fritidshemmet som ett särskilt prioriterat område, med identifierade åtgärder för att öka andelen behöriga lärare. Redan idag är rutinen att alltid annonsera efter behörig lärare i fritidshem då vakanser uppstår eller vid utökning.

Utbildningsnämnden kommer att fortsätta undersöka möjligheter att erbjuda fortbildning och skapa förutsättningar för vidareutbildning genom att få till stånd en befattningsutbildning.

I huvudmannens dialoger med rektor kommer det fortsättningsvis att följas upp hur behörighetsläget ser ut i fritidshemmet. Där behörig personal saknas ska rektor redovisa hur ansvaret löses på kort sikt samt vilka åtgärder som vidtas på längre sikt.

Verka för att eleverna har likvärdig tillgång till ändamålsenliga lokaler och utemiljöer som möjliggör en varierad pedagogisk verksamhet, såsom vila och rekreation. (1 kap. 9 § Skoll samt allmänna rådet 1 under första avsnittet i Skolverkets allmänna råd (2023:127) Styrning och ledning av fritidshemmet)

Utbildningsnämnden instämmer i revisionens bedömning att tillgången till ändamålsenliga lokaler och utemiljöer varierar mellan skolenheter. Nämnden delar också bilden av att fritidshemmets behov i vissa fall påverkas av lokalernas samutnyttjande med grundskolans undervisning.

Lokaler för grundskola och fritidshem står de närmaste åren inför större renoveringsbehov. Utbildningsnämnden avser att i samband med nybyggnationer och större renoveringar särskilt verka för att fritidshemmets specifika behov tas tillvara.

Följa upp att resursfördelningsmodellen ger förutsättning för hög och likvärdig kompetens hos personalen vid enheterna. (Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2023:127 om fritidshem, det allmänna rådet 6)

Nämnden konstaterar att den nuvarande resursfördelningsmodellen ger utrymme för att vid behov rikta resurser utöver strukturersättningen både avseende pengar och kompetens till enheter som har större utmaningar. Så har skett vad gäller grundskola, men ska övervägas också vad gäller fritidshem.

Ta initiativ till att lyfta fritidshemmets roll och dess erbjudande av stimulans av elevers utveckling och lärande samt meningsfull fritid och rekreation i fora där samverkan mot kriminalitet bedrivs.

Fritidshemmets värdegrundsarbete utgör en viktig del i det förebyggande arbetet. Som framgår i granskningsrapporten sker redan samverkan bland annat med socialtjänsten och polisen.

Viktiga forum för detta är de samverkansforum som finns i kommunens mer utsatta områden, till exempel Gottsunda och Gränby. Här deltar områdeschefer och har möjlighet att se över samverkansmöjligheter med andra aktörer i området. Även SSPF-junior (skola, socialtjänst, polis och fritid) är ett exempel på en strukturerad samverkansmodell med fokus på elever i riskzon för att hamna i kriminalitet. Andra exempel är utveckling av socialarbetare i skola och skolsociala team.

Utbildningsnämnden avser att fortsatt uppmuntra samverkan med civilsamhälle och idrottsorganisationer som en del av fritidshemmets arbete med meningsfull fritid och rekreation.

För utbildningsnämnden

Eva Christiernin

Ordförande

Rebecka Berg

Nämndsekreterare

A large, abstract geometric pattern on the left side of the page. It consists of a large blue triangle pointing right, followed by a series of smaller, light gray triangles pointing right, and a single green triangle pointing right. To the right of these is a small blue triangle pointing right, and then more light gray triangles pointing right.

Granskning av fritidshemmet

Rapport

Uppsala kommun

2025-12-10

Antal sidor 18

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	Sammanfattning	3
2	Bakgrund	5
3	Syfte och revisionsfrågor	5
4	Avgränsning	6
5	Revisionskriterier	6
6	Metod	6
7	Resultat av granskningen	7
7.1	<i>Resurser</i>	7
7.1.1	Bedömning	9
7.2	<i>Rektors ledning</i>	9
7.2.1	Bedömning	10
7.3	<i>Personal</i>	10
7.3.1	Bedömning	12
7.4	<i>Lokaler</i>	12
7.4.1	Bedömning	13
7.5	<i>Uppföljning</i>	13
7.5.1	Bedömning	15
8	Samlad bedömning och rekommendationer	18

1 SAMMANFATTNING

Azets har av Uppsala kommuns revisorer fått i uppdrag att granska utbildningsnämndens styrning av fritidshemmet.

Det övergripande syftet med granskningen är bedöma om utbildningsnämnden genom sin styrning och uppföljning säkerställer att fritidshem erbjuds och utformas enligt skollagens och läroplanens krav och beslutade interna riktlinjer.

Vår samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att utbildningsnämnden genom sin styrning i allt väsentligt säkerställer att fritidshem erbjuds och utformas enligt skollagens och läroplanens krav och beslutade interna riktlinjer.

Resurser till fritidshemmet fördelas utifrån elevantal och socioekonomiska bakgrundsfaktorer. Modellen beaktar inte förutsättningar som personalens kompetens ger.

Rektorer och lärare har en gemensam syn på att rektors ledning av det pedagogiska arbetet och utvecklingen av utbildningen omfattar fritidshemmet.

Andelen legitimerad och behörig personal i Uppsala kommuns fritidshem ligger över rikets genomsnitt. På flera enheter saknas dock helt legitimerad och behörig personal. Tillgången till ändamålsenliga lokaler och utemiljöer varierar mellan skolenheterna. Det gäller till exempel tillgång till lokaler för vila och rekreation.

Huvudmannen bedriver ett systematiskt kvalitetsarbete som omfattar fritidshemmet.

I granskningen har nämnden inte visat på att specifika åtgärder för att stärka fritidshemmets roll i arbetet mot rekrytering av barn och unga till kriminalitet har vidtagits. Samverkan sker med socialtjänsten i områden som prioriterats av socialnämnden, där bedöms också samverkan vara ändamålsenlig. På andra enheter finns ingen reglerad samverkan annat än för orosanmälan.

De bedömningar som avlämnas i granskningen har utgått ifrån bedömningsnivåerna Ja, I allt väsentligt, Endast delvis och Nej.

Revisionsfråga	Bedömning
Fördelar nämnden resurser till fritidshem med hänsyn till elevernas olika förutsättningar och behov?	I allt väsentligt
Leder det pedagogiska arbetet i fritidshemmet och verka för att utbildningen utvecklas?	I allt väsentligt
Finns det lärare och annan personal i verksamheten som i enlighet med läroplanen kan leda och utveckla verksamheten?	Endast delvis
Har fritidshemmet tillgång till ändamålsenliga lokaler?	Endast delvis
Följer nämnden upp fritidshemmets verksamhet i det systematiska kvalitetsarbetet?	I allt väsentligt
Har nämnden vidtagit åtgärder för att stärka fritidshemmets roll i arbetet mot rekrytering av barn och unga till kriminalitet?	Endast delvis
Bedrivs en ändamålsenlig samverkan mellan fritidshemmet och socialtjänsten?	I allt väsentligt

För närmare beskrivning av bakgrunden till våra bedömningar hänvisar vi till respektive avsnitt i revisionsrapporten.

Utifrån våra iakttagelser och bedömningar rekommenderar vi utbildningsnämnden att:

- säkerställa att det vid varje fritidshem finns lärare med legitimation och behörighet som kan ansvara för undervisning. (2 kap. 13 § SkoL samt allmänna rådet 5 under första avsnittet i Skolverkets allmänna råd (2023:127) Styrning och ledning av fritidshemmet)
- verka för att eleverna har likvärdig tillgång till ändamålsenliga lokaler och utemiljöer som möjliggör en varierad pedagogisk verksamhet, såsom vila och rekreation. (1 kap. 9 § SkoL samt allmänna rådet 1 under första avsnittet i Skolverkets allmänna råd (2023:127) Styrning och ledning av fritidshemmet)
- följa upp att resursfördelningsmodellen ger förutsättning för hög och likvärdig kompetens hos personalen vid enheterna. (Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2023:127 om fritidshem, det allmänna rådet 6)
- ta initiativ till att lyfta fritidshemmets roll och dess erbjudande av stimulans av elevers utveckling och lärande samt meningsfull fritid och rekreation i fora där samverkan mot kriminalitet bedrivs.

2 BAKGRUND

Azets har av Uppsala kommuns revisorer fått i uppdrag att bedöma hur utbildningsnämnden som huvudman för fritidshemmet, genom sin styrning och uppföljning säkerställer att utbildningen genomförs enligt skollagens och läroplanens krav och beslutade interna riktlinjer. Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2025.

Enligt skollagen ska varje kommun erbjuda utbildning i fritidshem för elever i kommunens förskoleklass, grundskola och anpassad grundskola. Fritidshemmet kompletterar utbildningen i nämnda skolformer och syftar till att "stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda dem en meningsfull fritid och rekreation".

Omfattningen på utbildningen ska ta hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller andra behov som familjen kan ha. Fritidshem ska erbjudas till och med vårterminen det år som eleven fyller tretton år. Vidare ställs krav på att elevgrupperna får en "lämplig sammansättning och storlek" samt att en god miljö erbjuds.

I Uppsala kommuns Mål- och budget finns ett fokusmål om att Uppsala ska bli tryggare och med mer jämlika livsvillkor. Trygghet är en grundläggande rättighet och ingen ska behöva begränsas av otrygghet eller rädsla för brott. I detta arbete är det väsentligt att arbeta med förebyggande insatser, bland annat inom skolverksamheten. "Skolan har en central roll som skyddsfaktor när det gäller att motverka rekrytering av barn och unga till kriminella nätverk", enligt Skolverket. Huvudmannen har ett stort ansvar för att rektor ges förutsättningar att möta utmaningar i verksamheten. Tillgång till fritidsverksamhet är en viktig del i arbetet med tidiga insatser för barn och unga som riskerar att hamna i kriminalitet.

Statistik visar att det är relativt få elever i mellanstadiet som går i fritidshem och barn som bor i socioekonomiskt utsatta områden är i lägre grad inskrivna i fritidshem än barn i andra områden. Andelen barn, 6–12 år, inskrivna i fritidshem uppgick 2024 till 54 procent i Uppsala kommun. Det är något lägre än genomsnittet i riket.

Revisorerna bedömer att bristande styrning och uppföljning av fritidshemmet kan få betydande negativa konsekvenser för enskilda barn och ungdomar, men också för samhället i stort.

3 SYFTE OCH REVISIONSFRÅGOR

Det övergripande syftet med granskningen är att bedöma om utbildningsnämnden genom sin styrning och uppföljning säkerställer att fritidshem erbjuds och utformas enligt skollagens och läroplanens krav och beslutade interna riktlinjer.

Granskningen har omfattat följande revisionsfrågor:

- Fördelar nämnden resurser till fritidshem med hänsyn till elevernas olika förutsättningar och behov?
- Har rektor förutsättningar att leda det pedagogiska arbetet i fritidshemmet och verka för att utbildningen utvecklas?
- Säkerställer nämnden att det vid fritidshemmen finns tillräcklig kompetens?
 - Inom revisionsfrågan ska personalomsättningen redovisas.
- Har fritidshemmet tillgång till ändamålsenliga lokaler?
- Följer nämnden upp fritidshemmets verksamhet i det systematiska kvalitetsarbetet?

- Har nämnden vidtagit åtgärder för att stärka fritidshemmets roll i arbetet mot rekrytering av barn och unga till kriminalitet?
 - Bedrivs en ändamålsenlig samverkan mellan fritidshemmet och socialtjänsten?

4 AVGRÄNSNING

Granskningen har avgränsats till fritidshemmet.

5 REVISIONSKRITERIER

I granskningen har revisionskriterierna utgjorts av:

- 6 kap § 6 kommunallagen (2017:725)
- 2 kap. 8 b-9, 13–15 §§, 4 kap. 3, 5–6 och 7 §§ samt 14 kap. 2 och 9 §§ skollagen (2010:800)
- Läroplan (SKOLFS 2010:37) för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.
- Skolverkets allmänna råd (2023:127) om styrning och ledning av fritidshemmet.

6 METOD

Granskningen har genomförts genom:

- studier av dokument såsom verksamhetsplan, resursfördelningsmodell och systematiskt kvalitetsarbete.
- studier av officiell statistik från Skolverket och Kolada.
- studier av Skolinspektionens skolenkät
- intervjuer med utbildningsnämndens ordförande, förste och andre vice ordförande, bitr. utbildningsdirektör tillika tf. utbildningsdirektör, grundskolechef, två skolområdeschefer, enhetschef Kvalitet och uppföljning samt urval av skolledare och pedagoger i fritidshem.

De bedömningar som avlämnas i granskningen har utgått ifrån bedömningsnivåerna Ja, I allt väsentligt, Endast delvis och Nej.

Rapporten är faktakontrollerad av biträdande utbildningsdirektör, grundskolechef och verksamhetscontroller.

7 RESULTAT AV GRANSKNINGEN

I Uppsala kommun erbjuds verksamhet i anslutning till skoldagen i form av fritidshem och öppen fritidsverksamhet¹, i Uppsala kommun benämnd fritidsklubb. Utbildningsnämnden ansvarar enligt kommunfullmäktiges reglemente för fritidshemmet, medan kulturnämnden ansvarar för öppen fritidsverksamhet.² Information om fritidshem och fritidsklubb ges på kommunens hemsida.³ I kommunen finns det fritidshem vid 56 enheter. Fritidsklubb finns vid 25 skolenheter och utgör ett mindre reglerat alternativ till fritidshem för barn i mellanstadiet. Där fritidsklubb finns vänder den sig till elever i mellanstadiet.

Av det totala barnantalet i åldersgruppen 6–12 år i kommunen var 2024 54 procent inskrivna i fritidshem. Motsvarande andel i kommungruppen⁴ var 57 procent och i riket 58 procent. Andelen elever i lågstadiet uppgick till drygt 88 procent, vilket var över rikets genomsnitt på närmare 85 procent. Andelen inskrivna elever i mellanstadiet uppgick till drygt 9 procent, men då inkluderas inte barn i öppen fritidsverksamhet. Uppgifter från kommunen visar att det primärt är mellanstadieelever i årskurs 4 som går i fritidshem. Endast en procent av eleverna i årskurs 6 går i fritidshem. Andel⁵ elever inskrivna i fritidsklubb är högre:

- 55 procent av eleverna i årskurs 4
- 48 procent av eleverna i årskurs 5
- 32 procent av eleverna i årskurs 6

Skolenheter vid vilka en hög andel av eleverna är inskrivna i fritidsklubb finns både i områden med socioekonomiska utmaningar och i områden med goda eller mycket goda socioekonomiska förutsättningar. Motsvarande gäller för enheter vid vilka en låg andel elever är inskrivna i fritidsklubb. Andelen mellanstadieelever i fritidshem är som högst i områden där det saknas fritidsklubb.

Under utbildningsdirektören är grundskolechefen också verksamhetschef för fritidshemmet. Om ledning av fritidshemmet på enhetsnivå redovisas längre fram i rapporten.

7.1 RESURSER

Tabellen nedan visar kostnaden per elev i kommunalt fritidshem i Uppsala kommun och genomsnittet per elev i kommungrupp och rike.

Enhet	Total kostnad per barn	Lokaler och inventarier	Personal	Övrigt
Uppsala kommun	35 492	8 804	22 243	4 445
Kommungrupp	47 306	8 707	31 982	5 727
Rike	47 574	8 278	33 024	6 014

Kolada, SKR

¹ Öppen fritidsverksamhet regleras i 14 kap. 7 § och 25 kap. 4 § Skoll och är en mindre reglerad form av pedagogisk verksamhet som kan erbjudas elever från och höstterminen det år de fyller tio år.

² *Reglemente för kommunstyrelsen och övriga nämnder i Uppsala kommun*, senast reviderad KF 2023-11-06 § 196

³ <https://www.uppsala.se/skola-och-forskola/grundskola-och-fritids/ga-pa-fritids/>, 2025-09-18 kl. 08:00

⁴ Större stad

⁵ Av elever i kommunala skolor. Andel elever i fristående skolor, årskurs 4-6, som går i fritidsklubb varierar mellan 6-9 %.

Av uppgifterna i tabellen ovan kan vi se att kostnaden per inskrivet barn ligger under både rikets och kommungruppens genomsnitt. Nettokostnadsavvikelsen⁶, som utgår från kostnad per invånare, uppgår till – 29,1 procent, vilket motsvarar 130 miljoner kronor. I intervju med förvaltningsledningen framgår att det är svårt att säkerställa en helt korrekt kontering av kostnader mellan grundskola och fritidshem. Det kan vara så att kostnader i högre grad belastar grundskolan än fritidshemmet.

Resurser till fritidshemmets olika enheter fördelas i Uppsala kommun utifrån elevantal (antal elever i fritidshemmet från förskoleklass till och med årskurs 3) och sedan 2023 också utifrån en egen modell för strukturersättning.⁷ Ett socioekonomiskt index räknas ut för samtliga fritidshem utifrån samma parametrar som gäller för grundskolan. Av de faktorer som påverkar strukturersättningen väger bakgrundsvariablerna: invandrad för 0–2 år sedan, vårdnadshavare med högst grundskoleutbildning samt vårdnadshavare med låg inkomst tyngst. Den socioekonomiska ersättningens andel av grundbeloppet utgörs av ett årligen fastställt fast belopp som 2025 motsvarar 4,5 procent i fritidshemmet att jämföras med 7,7 procent i grundskolan. Under innevarande budgetår gäller ett takbelopp på 7 000 kronor per elev i strukturersättning i fritidshemmet. Utfallet per elev och skolenhet varierade 2024 mellan 0 kronor och 6 529 kronor. Att den totala strukturersättningen i fritidshemmet utgörs av ett fast belopp beror, enligt nämndens ordförande, på att fritidshemmet därmed ges en trygghet under året genom att ersättningen blir oberoende av att elever slutar.

Representanter för grundskolans ledningsgrupp menar att resurser fördelas efter elevernas olika förutsättningar och behov. Rektor har en budget för sin verksamhet. Hur resurserna sedan fördelas på enheten avgörs av rektor. Det kan vara utmanande att organisera för långa öppettider, särskilt för enheter på landsbygden. Det kan också vara så att åtgärder inom ram för särskilt stöd i högre grad vidtas i grundskolan. Representanter för grundskolans ledningsgrupp menar dock att det inte finns förutsättningar att omfördela resurser från grundskolans särskilda stöd till särskilt stöd i fritidshemmet utan en resursförstärkning.

Intervjuad personal i fritidshemmet menar att utifrån de resurser som avsätts kan det i huvudsak bedrivas en god verksamhet. I intervjuer framkommer att antalet elever per heltidsanställd personal varierar betydligt mellan skolenheterna, vilket i huvudsak beror på strukturersättningen. Med vilken kvalitet verksamhet i fritidshem kan bedrivas är, enligt flera respondenter, inte bara avhängigt omfattningen på personalen utan också dess kompetens.

Resurserna är begränsade vilket innebär att insatser behöver prioriteras. Grundskolans organisation prioriteras före fritidshemmet. Det måste finnas en lärare i varje klassrum. Övriga resurser fördelas till fritidshem och till behovsprövade insatser. Det är utmanande att klara av allt längre öppettider, säger flera respondenter. Resursfördelningsmodellen tar inte hänsyn till hur länge en enhet behöver ha öppet, enligt respondenterna. Elevers behov av särskilt stöd gör också att det i flera fall kan behövas en större personalstyrka både vid öppning och stängning än som annars skulle ha varit fallet utifrån elevtalet. Beslut om särskilt stöd kan också omfatta fritidshemmet, men insatser i grundskolan upplevs prioriteras. Under skoltid kan en assistent avsättas till enskilda elever, men när verksamheten övergår i fritids blir assistenten en ordinarie personal i grupp. Intervjuade rektorer kan se att behovet av särskilt stöd kan variera beroende på verksamhet, men inte nödvändigtvis så att det alltid är större i grundskolan.

⁶ Nettokostnadsavvikelsen visar nettokostnaden minus referenskostnaden. Referenskostnaden är en fiktiv kostnad som visar vad kostnaden borde vara med hänsyn tagen till bl.a. antal inskrivna barn, befolkningsstruktur och bebyggelsestruktur.

⁷ Befintlig resursfördelningsmodell för grundskolan utgår från ett beslut i utbildningsnämnden 2015.

Ett par respondenter framför att svårigheter att rekrytera legitimerade och behöriga lärare gör att kostnaderna kan hållas nere. En annan respondent framför att det låga löneläget för behöriga lärare i fritidshem påverkar förutsättningarna att rekrytera.

Vid utbildningsnämndens sammanträde i oktober 2024 beslutades att i budget för 2025 avsätta 1 mnkr för en hälsosatsning i grundskola och fritidshem.⁸

7.1.1 Bedömning

Vår bedömning är att utbildningsnämnden i allt väsentligt fördelar resurser till fritidshem med hänsyn till elevernas olika förutsättningar och behov.

Vi grundar vår bedömning på att befintlig resursfördelningsmodell, som beaktar elevernas i fritidshemmet olika förutsättningar genom till exempel en socioekonomisk resursfördelning. Vi ser dock risker för att åtgärder, till exempel inom ram för särskilt stöd, inte kan genomföras i fritidshemmet på grund av att resurser till grundskolans verksamhet prioriteras och för att personalsammansättningen inte fullt ut stödjer en kvalitativ verksamhet.

Utifrån det statistiskt redovisade mycket låga kostnadsläget i fritidshemmet ser vi en risk för att kostnader inte bokförs på rätt verksamhet. Det kan dock finnas andra förklaringar.

7.2 REKTORS LEDNING

Rektors ansvarar enligt 2 kap. 9 § SkolL för ledning av det pedagogiska arbetet och utbildningens utveckling. Vid omkring hälften av enheterna i Uppsala kommun är det pedagogiska ledarskapet delegerat till biträdande rektor.

I Skolinspektionens skolenkät, som genomförs hos varje huvudman vartannat år, ställs inga specifika frågor till personal i fritidshem om rektors pedagogiska ledarskap. 85 procent av grundskollärarna i Uppsala kommun bedömer dock att "skolledningen har tillräcklig kännedom om skolans verksamhet för att leda den".⁹ Drygt 70 procent menar att utvecklingsinsatser och förbättringsarbeten som behöver göras genomförs i mycket eller ganska stor utsträckning. Svaren i Uppsala kommunen ligger i paritet med genomsnittet i enkätomgången.

Representanter för grundskolans ledningsgrupp menar att rektorerna i kommunen har goda förutsättningar att leda det pedagogiska arbetet i fritidshemmet. Rektorerna är välutbildade och kompetenta. På större skolenheter har rektorerna i flera fall delegerat det pedagogiska ledarskapet för fritidshemmet till en biträdande rektor. För intervjuade lärare är det tydlig vem som ansvarar för det pedagogiska ledarskapet i fritidshemmet.

Skolområdescheferna möter kontinuerligt sina rektorer i områdesmöten. Det är många frågor som ska behandlas vid dessa möten och därför organiseras särskilda ledningsgruppsmöten för frågor kopplade till fritidshem vid ett par gånger per termin. Att rektor har förutsättningar att leda fritidshem och att de också gör det följer skolområdescheferna upp i dialogmöten. Huvudmannen har inte satt upp mer specifika mål eller krav på verksamheten till exempel vad gäller personalsammansättning, gruppstorlekar och dylikt.

Intervjuade skolledare bedömer att de har förutsättningar att leda det pedagogiska arbetet och att de också gör det. Hur ledarskapet gestaltar sig varierar mellan skolenheterna bland annat beroende

⁸ UN 2024-10-24 § 87

⁹ Skolenkäten vårterminen 2025

på enheternas storlek. Vid varje fritidshem finns det personal som har ett större ansvar för verksamheten genom uppdrag som arbetslagsledare. På vissa enheter träffar skolledaren dessa arbetslagsledare i kontinuerliga möten. Arbetslagsledarna leder sedan i sin tur arbetet med övrig personal. På andra enheter är skolledaren delaktig i veckovisa möte dock inte alltid i egenskap av mötesordförande. Vid mötena berörs både operativa frågor och vid jämna mellanrum strategiska utifrån den uppföljning av verksamheten som görs. Skolledarnas bild verifieras av intervjuade lärare i fritidshem.

Skolledarna utövar också sitt ledarskap genom medarbetarsamtal, beslut om kompetensutvecklingsinsatser samt dialog och beslut om elevgruppernas sammansättning och storlek. Som grund skapas grupperna utifrån en fast struktur som utgår från klass eller årskurs. I någon mån omfördelas personal utifrån gruppernas specifika behov. Intervjuade lärare delar rektorernas bild, men ett par respondenter påtalar att större hänsyn borde tas till sammansättning vid resursfördelning. Vilket redan har framgått ovan varierar antalet personal per grupp från omkring 12–25 elever per personal.

Även personalens ställtid mellan arbete i grundskolan och arbete i fritidshemmet och planeringstid avgörs av ansvarig skolledare och varierar mellan enheterna från ingen ställtid till omkring 20 minuter. Vid en enhet samlas personalen dagligen under skolledares ledning för ett kort möte inför eftermiddagens verksamhet i fritidshemmet. Omfattningen på planeringstid och hur den läggs ut under dagen varierar alltså. I intervjuer framgår att lärare har olika förutsättningar att planera verksamheten och intervjuade lärare är olika nöjda med vilka förutsättningar de får. Skolledarna påtalar att omfattningen på personalens ansvar ska avspeglas i planeringstiden. För intervjuade lärare är det av vikt att planeringstiden inte förläggs på eftermiddagstid eftersom lärare då samtidigt behöver arbeta i elevgrupp. I hur hög grad som fritidshemspersonalen utgör vikariatspool på enheten varierar också. Det är dock sällan som vikarie tas in för fritidshemspersonal i egenskap av elevassistent, då fritidshemspersonal vikarierar för lärare, enligt flera respondenter.

7.2.1 Bedömning

Vår bedömning är att rektor i allt väsentligt har förutsättningar att leda det pedagogiska arbetet i fritidshemmet och verka för att utbildningen utvecklas.

Vi bedömer att det är tydligt i verksamheten var det pedagogiska ansvaret för ledning och utveckling av fritidshemmet ligger. Vi bedömer också, utifrån intervjuer, att rektor i huvudsak har förutsättningar för pedagogiskt ledarskap och att rektor leder arbetet och utvecklingen i fritidshemmet tillsammans med särskilt ansvariga i personalgruppen. Utifrån de resurser som avsätts för och fördelas till verksamheten ges skolledarna olika förutsättningar att anpassa gruppernas sammansättning och storlek, vilket vi bedömer påverkar likvärdigheten i elevernas utbildning.

7.3 PERSONAL

Av offentlig statistik från läsåret 2024/2025 framgår att andelen heltidstjänster, i Uppsala kommuns kommunala fritidshem, med pedagogisk högskoleutbildning uppgick till 89,7 procent, vilket är högre än genomsnittet i riket¹⁰. Andel personal (heltidstjänster) med lärarlegitimation och behörighet hos den kommunala huvudmannen uppgick till 61,8 procent i Uppsala kommun. Genomsnittet i riket uppgick till 47,7 procent hos samtliga huvudmän.

¹⁰ 64 % samtliga huvudmän

Huvudmannen har inte i mål eller riktlinje uttryckt en uppfattning om hur en önskvärd personalsammansättning i fritidshem ska se ut, men i *Verksamhetsplan och budget 2025–2027* framgår att Uppsala har ”ett relativt gynnsamt läge jämfört med många andra kommuner. Det är dock svårt att rekrytera vissa yrkeskategorier, till exempel lärare i fritidshem. Det krävs ett systematiskt och långsiktigt arbete för att säkra personalförsörjningen”.¹¹ Bilden verifieras i intervju med grundskolans ledningsgrupp.

Utbildningsnämnden har ingen tillgänglig statistik över personalsammansättningen vid respektive fritidshemsenhet förutom vad gäller den statistik som tillhandahålls av Skolverket och i delar vad gäller antal och andel lärare med legitimation för undervisning i fritidshem. I intervju med biträdande utbildningsdirektör och grundskolans ledningsgrupp uttrycks att det är ogörligt för varje kommun att ha tillgång till uppgifter om personalsammansättningen utöver de uppgifter som efterfrågas av SCB. Av kommunens egen statistik framgår att andel behöriga lärare i fritidshem uttryckt i heltidstjänster i förhållande till det totala antalet heltidstjänster varierar mellan 0 och 68 procent. År 2023 saknade omkring hälften av enheterna legitimerade lärare i fritidshem.¹² I intervjuer framgår att det är en utmaning att rekrytera legitimerade och behöriga lärare i fritidshem och att det kan vara särskilt svårt för vissa enheter, vilket inte nödvändigtvis beror på avstånd från kommunens centrum. Skolområdescheferna följer upp rektorernas förutsättningar att rekrytera behöriga personal vid kontinuerliga dialogmöten. Respondenter lyfter att kommunen försöker påverka universitetet att starta lärarutbildning med inriktning mot fritidshem, men inte fått gehör för det. För att stärka kompetensen i fritidshemmet genomför förvaltningen årligen utbildningsinsatser som riktar sig till hela eller delar av fritidshemmets personal. Det görs i introduktionsutbildningar för nyanställd personal utan adekvat utbildning och årlig gemensam fortbildningsdag för samtlig personal i fritidshem (fritidshemmets dag). Vid sistnämnda tillfälle ges utrymme för spridning av goda exempel.

Intervjuade rektorer och personal i fritidshem ger på enhetsnivå en samstämmig bild av personalsammansättningens ändamålsenlighet. På vissa enheter upplevs den ändamålsenlig och på andra bristfällig. Svårigheter att rekrytera behörig personal och att rekrytera personal som ens förstår fritidshemmets uppdrag är primära orsaker till bristerna.

Vid tiden för granskningen har utbildningsnämndens kompetensförsörjningsplan uppdaterats för att fastställas av utbildningsnämnden vid sammanträdet i november 2025. ”Kompetensförsörjningen är i relation till vissa enheter och funktioner fortsatt en utmaning”, står att läsa i planens inledande stycke.¹³ Att kompetensförsörja fritidshemmet är särskilt utmanande. Det råder, enligt planen, ”kraftig obalans” avseende möjligheten att rekrytera behöriga lärare i fritidshem. I kompetensförsörjningsplanen identifieras två åtgärder att vidta:

- ”För att skapa förutsättningar för att öka andelen behöriga lärare inom fritidshem undersöks möjligheten att erbjuda behöriga lärare fortbildning som VFU handledare.”
- För att skapa ökad kvalitet och likvärdighet inom fritidshem erbjuds riktade insatser till skollärare och lärare i fritidshem med fokus på organisationsstruktur och ledning av fritidshemmets utvecklingsarbete i enlighet med kvalitetsrapport Fritidshem.

Flera respondenter bedömer att huvudmannen behöver stärka arbetet med rekrytering av behöriga lärare i fritidshem. Det gäller till exempel goda villkor för befintlig personal att läsa upp till behörighet, men också en lönesättning som gör att det lönar sig att skaffa en behörighet.

Utbildningsförvaltningen har inte tillgång till tillförlitlig statistik vad gäller personalomsättningen. Ett nytt digitalt system håller på att upphandlas, enligt HR-partner.

¹¹ *Verksamhetsplan och budget 2025–2027*, sid 4

¹² Kompetensförsörjningsplan 2025/2026, sid. 1

¹³ *Kompetensförsörjningsplan 2025/2026*, Utbildningsförvaltningen, sid. 1

7.3.1 Bedömning

Vår bedömning är att det endast delvis finns lärare och annan personal i verksamheten som i enlighet med läroplanen kan leda och utveckla verksamheten.

Vi bygger vår bedömning på tillgänglig statistik från kommunen utifrån vilken vi gör bedömningen att det saknas legitimerade och behöriga lärare vid flera enheter, vilket är en brist. För att säkerställa att det vid varje enhet finns legitimerade och behöriga lärare som kan ansvara för undervisningen och för övrigt att personal i fritidshemmet har en sådan utbildning eller erfarenhet som främjar elevernas utveckling och lärande bedömer vi att det är en brist att huvudmannen inte har kunskap om personalsammansättningen.

7.4 LOKALER

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde i november 2020 om ett funktionsprogram för grundskolans lokaler i Uppsala kommun. Av funktionsprogrammet framgår att fritidshemmet ingår i "den plats där eleverna tillbringar största delen av sin tid i skolan", det vill säga hemvisten.¹⁴ Ur effektivitetsperspektiv ska "fritidshemmet integreras helt i hemvisten", men tillförsäkras "ett eget förråd alternativt plats i gemensamt förråd".¹⁵ Vidare framgår att "rörelserum kan vara en tillgång för" fritidshemmet.¹⁶ I intervju med grundskolans ledningsgrupp refereras till funktionsprogrammet. Ett par respondenter menar att programmet inte tar hänsyn till fritidshemmets specifika uppdrag utan att fokus ligger på grundskolan, vilken innebär att det också sätter ramar för fritidshemmets lokalförutsättningar.

För övrigt menar respondenterna att ändamålsenligheten vad gäller fritidshemmets lokaler varierar mellan enheterna på samma sätt som för grundskolans lokaler. Förutsättningarna är inte likvärdiga. På flera enheter är det trångt och lokaler för undervisning har prioriterats för att säkerställa att eleverna får den undervisningstid som de har rätt till. Vid skolenheterna strävar rektor efter att fritidshemmet ska ha tillgång till ett "fritidsrum" per klass eller årskurs, enligt grundskolans ledningsgrupp. Det finns i huvudsak tillgång till lokaler för estetiskt skapande samt för lugn verksamhet, men lokalerna behöver i flera fall delas med grundskolan. Lokalerna måste användas effektivt och kan inte stå tomma under långa perioder varje dag. Respondenter som arbetar på enhetsnivå bedömer att det i flera fall är en utmaning att kunna erbjuda lugnare miljöer. På en enhet utgör detta ett särskilt utvecklingsområde under året. I intervjuer med personal på enhetsnivå påtalas att även om det finns tillgängliga klassrum kan dessa inte användas då det inte finns tillräckligt med personal för tillsyn.

Även utemiljöernas ändamålsenlighet varierar. På somliga enheter upplevs miljöerna erbjuda goda möjligheter till verksamhet enligt fritidshemmets läroplan, medan den på andra är dålig, vilket i ett fall betyder en helt asfalterad yta.

I Skolinspektionens senaste skolenkät angav¹⁷ 83 procent av vårdnadshavarna¹⁸ till barn i grundskolan att "fritids erbjuder en trygg verksamhet". 62 procent menade att fritidshemmet ger möjligheter till både aktivitet och vila. Vårdnadshavare till barn i förskoleklass svarar i paritet med vårdnadshavarna till barn i grundskolan. 2-3 procent av vårdnadshavarna svarar att fritids inte alls

¹⁴ Funktionsprogram för grundskolans lokaler i Uppsala kommun (2020), sid. 9–10

¹⁵ Funktionsprogram för grundskolans lokaler i Uppsala kommun (2020), sid. 32

¹⁶ Funktionsprogram för grundskolans lokaler i Uppsala kommun (2020), sid. 52

¹⁷ Med "angav" och "menade" avser vi här att vårdnadshavarna valde ett av de två positiva svarsalternativen i enkäten.

¹⁸ Svarsfrekvens uppskattad till 37 %

erbjuder en trygg verksamhet och att det inte alls finns möjligheter till både aktivitet och vila. Svaren i Uppsala ligger överlag i paritet med genomsnittet i enkätomgången.

Av kommunens interna elevenkät anger

- drygt 82 procent av barnen att de kan göra saker i lugn och ro.
- drygt 90 procent att de kan träna på olika sorters skapande.
- drygt 95 procent att de får tillfällen att röra på sig på olika sätt.

7.4.1 Bedömning

Vår bedömning är att fritidshemmet endast delvis har tillgång till ändamålsenliga lokaler.

Vi grundar vår bedömning på intervjuer, Skolinspektionens skolenkät och kommunens interna elevenkät. Vi bedömer att ändamålsenligheten varierar mellan enheterna. Utemiljön bedöms brista vid några enheter. Förutsättningar för barn som efterfrågar lugn och ro att få tillgång till lämpliga lokaler varierar. Vi bedömer att funktionsprogrammet inte i någon högre grad beaktar fritidshemmets specifika behov. Det är vidare tydligt att den faktiska tillgången till ändamålsenliga lokaler inte bara är avhängigt lokalytan i sig utan också vilken tillgång till personal som finns för att utöva tillsyn över eleverna.

7.5 UPPFÖLJNING

Utbildningsnämnden styr fritidshemmet bland annat genom sin verksamhetsplan.¹⁹ I verksamhetsplan redovisar nämnden åtgärder att vidta utifrån kommunfullmäktiges fokusmål och uppdrag. En åtgärd uttrycker specifikt fritidshemmet: Satsning på fysiskt aktivitet - Grundskola: Organisera för stöd och samordning för fysisk aktivitet inom skoldagen och i fritidshem.²⁰ För ändamålet har resurser motsvarande 1 mnkr avsatts, vilket framgått ovan under rubriken resurser.

Kommunfullmäktige nämner fritidshemmet i sitt femte uppdrag till nämnderna: "Fortsätta att stärka likvärdigheten och höja kunskapsresultaten i förskola, förskoleklass, grundskola och fritidshem, fritidsklubb och gymnasieskola." Nämndens åtgärder nämner inte specifikt fritidshemmet, men fritidshemmet omfattas, enligt nämndens presidium, av nämndens strategi för höjda kunskapsresultat och ökad likvärdighet²¹ som redovisas i fyra punkter och förtydligas i åtgärder. Områdena gäller:

- systematiskt kvalitetsarbete
- medveten resursfördelning
- strategisk kompetensförsörjning
- undervisningens kvalitet

¹⁹ UBN 2024-12-12 § 114

²⁰ Verksamhetsplan och budget 2025–2027, sid 21 Åtgärder utgår från kommunfullmäktiges uppdrag 43

²¹ UBN 2025-03-27 § 21

Enligt verksamhetscontroller tar nämnden del av kvalitetsrapporten både i skriftlig form och vid fördjupande presentationer i respektive skolformsutskott samt nämnd. Vid mötena ges utrymme för frågor och diskussion om resultat och utvecklingsområden.

Av *Delårsrapport per augusti 2025*, som behandlades vid nämndens sammanträde i september 2025, kommenteras status utifrån nämndens åtgärder. Inte i någon punkt berörs fritidshemmet.²²

Utbildningsnämnden följer årligen upp fritidshemmet i en kvalitetsrapport. Den senaste avser läsåret 2023/2024 och noteras under en informationspunkt i protokollet för sammanträdet i november 2024.²³

I kvalitetsrapporten redovisas:

- förutsättningar – personal och kostnader
- elevenkät fritidshem.
- analys av enheters verksamhetsplaner
- elevstatistik
- analys – effekter av insatser vad gäller kompetensförsörjning samt kvalitet och likvärdighet
- behov av nya eller fortsatta insatser

Årligen genomförs en enkät riktad till elever i fritidshem. Enkäten ställer frågor till eleverna med utgångspunkt i fritidshemmets uppdrag som det framskrivs i lag och läroplan. Det gäller till exempel övergripande om utveckling, lärande, värdegrund, fritid och rekreation samt hur elevernas intressen och initiativ tas tillvara och hur. Elevernas svar redovisas per fråga, per enhet och per år under de senaste fem åren. På övergripande nivå redovisas också svaren fördelade på flicka och pojke. Det samlade resultatet av enkäten visar inte på några större skillnader mellan pojkar och flickor. I förvaltningens analys framgår att skillnader mellan könen i synen på fritidshemmet fortsätter att minska.²⁴

Av kvalitetsrapporten för läsåret 2023/2024 liksom för läsåret 2022/2023 framgår att insatser behöver vidtas för att förbättra kompetensförsörjningen och öka andelen legitimerade lärare.²⁵ Fritidshemmets uppdrag behöver förtydligas och förutsättningarna ses över till exempel vad gäller hur resurser och kompetens nyttjas. Kvaliteten och likvärdigheten behöver öka bland annat genom att förtydliga styrkedjan och utveckla det systematiska kvalitetsarbetet. "Ledning av fritidshemmets utvecklingsarbete kommer fortsatt vara prioriterat."²⁶ Det framgår inte i rapporten vilka åtgärder som ska vidtas för att förtydliga uppdraget eller säkerställa förutsättningar. För att öka kvaliteten och likvärdigheten ska kompetensutvecklingsinsatser till skolledare och lärare i fritidshem vara prioriterade, men det anges inte vilka kompetensutvecklingsinsatser som ska prioriteras, vem som ansvarar för dem eller när de ska vara genomförda. Verksamhetscontroller framför att kvalitetsrapporten omfattar den samlade uppföljningen och analysen från verksamhetens ansvariga. Nämndens åtgärder synliggörs i verksamhetsplanen. Styrningen av nämndens systematiska kvalitetsarbete framgår av *Strategi för höjda kunskapsresultat och ökad likvärdighet 2025–2030*.²⁷ Verksamhetsplan för 2026 är vid tiden för granskningen inte antagen. Av *Verksamhetsplan och budget 2025* framgår bland annat att kompetens ska fördelning "så att den är anpassad till de behov som finns i enheten. Strävan ska vara att de mest kvalificerade lärarna och rektorerna arbetar på

²² *Delårsrapport per augusti för verksamhetsplan, budget och internkontrollplan samt ekonomisk helårsprognos 2025*, sid. 5–6

²³ UBN 2024-11-19 § 99

²⁴ *Kvalitetsrapport fritidshem läsåret 2023/24*, sid. 12

²⁵ *Kvalitetsrapport fritidshem läsåret 2022/23*, sid. 17 och *Kvalitetsrapport fritidshem läsåret 2023/24*, sid. 17

²⁶ *Kvalitetsrapport fritidshem läsåret 2023/24*, sid. 17

²⁷ sid. 3 (UBN 2025-03-27 § 21)

förskolor och skolor där utmaningarna är som störst.” Av uppdragsbeskrivningen framgår att även fritidshem avses.²⁸

Grundskolans ledningsgrupp framför att huvudmannen också följer upp fritidshemmet genom grundskoleutskottets dialog med rektor samt klagomålshanteringen.

Intervjuade skolledare bedömer att förvaltningens styrning av det systematiska kvalitetsarbetet i fritidshemmet har stärkts under senare år. Vilka frågeområden som ska belysas har tydliggjorts och därmed är det inte bara grundskolan i fokus. Fritidshemmet kvalitet analyseras i hög grad utifrån årliga elevenkäter, till elever i årskurs 2 och 3, enligt intervjuade lärare. Arbetet bedrivs av skolledare och personal tillsammans. För att få en djupare förståelse av elevernas svar kan också frågorna och enkätens svar dryftas muntligt med eleverna. På en enhet görs också enkäter till personalen. Resultat och utvecklingsområden lyfts sedan in i enhetens verksamhetsplan. Alla enheters verksamhetsplaner för fritidshem uppges kvalitetssäkras av utvecklingsledare på förvaltningen. Lärarna bedömer att återkoppling från huvudmannen på deras kvalitetsarbete saknas.

7.5.1 Bedömning

Vår bedömning är att nämnden i allt väsentligt följer upp fritidshemmets verksamhet i det systematiska kvalitetsarbetet.

Vi bygger vår bedömning på huvudmannens årliga kvalitetsrapport i vilken resultat redovisas och analyseras. Vi bedömer, liksom nämnden själv i sin kvalitetsrapport, att det finns brister i likvärdigheten som behöver åtgärdas. Vidtagna insatser följs upp och frågan om nya eller fortsatta insatser ställs och besvaras. Vi bedömer emellertid, då det inte tydligt framgår vilka faktiska åtgärder som ska sättas in, vilka resurser som avsätts, vem som är ansvarig eller när det ska ske, att det finns en risk för att åtgärder inte vidtas eller att de skjuts på framtiden.

På enhetsnivå bedrivs ett kvalitetsarbete som berör fritidshemmet och som beaktas i huvudmannens rapport. För att stärka kvalitetsarbetets funktion i utvecklingen av utbildningen behöver huvudmannen säkerställa en fungerande återkoppling till verksamheten.

Vi bedömer vidare att vi inte i alla delar kan följa identifierade behov av åtgärder, utifrån analysen i kvalitetsrapport, i nämndens verksamhetsplan till exempel vad gäller kompetensutvecklingsinsatser till skolledare och personal i fritidshem.

7.6 SAMVERKAN MOT KRIMINALITET

I kvalitetsrapport för fritidshemmet lyfts inte frågan om fritidshemmets roll i arbetet mot rekrytering av barn och unga till kriminalitet upp. Inte heller samverkan med socialtjänsten berörs. Nämndens presidium framför i intervjuer att ansvaret för det brottsförebyggande arbetet ligger på kommunstyrelsen och bedrivs bland annat genom arbetsmetoden *Effektiv samordning för trygghet*²⁹.

Av nämndens verksamhetsplan för 2025 anges som en åtgärd att grundskolornas trygghetsfrämjande och brottsförebyggande arbete ska tydliggöras genom omarbetade mallar. Fritidshemmet nämns inte explicit.

²⁸ Verksamhetsplan och budget 2025–2027, sid 8

²⁹ <https://www.uppsala.se/kommun-och-politik/sa-arbetar-vi-med-olika-amnen/sa-arbetar-vi-med-trygghet-och-sakerhet/effektiv-samordning-for-trygghet-est/>, 2025-10-15 kl 07:30

I intervjuer med biträdande utbildningsdirektör och grundskolans ledningsgrupp framförs att det finns en dialog mellan skola och socialtjänst som har utvecklats under de senaste åren. Samverkan har omfattat insatser i form av socialarbetare i skola³⁰ och skolsociala team³¹. Samverkan sker också inom ram för SSPF junior³², det vill säga skola, socialtjänst, polis och fritid. Arbetet är inte generellt på mellanstadienivå utan riktar sig särskilt till de skolenheter som finns i områden med stora utmaningar vad gäller trygghet. I intervjuer framför respondenter från enheter i socialt utsatta områden att de kontinuerligt har kontakt med tjänstepersoner från socialtjänsten. Respondenter från skolor i socialt starkare områden uppger att de inte har någon kontakt med socialtjänsten i andra fall än om det blir aktuellt för orosanmälan. Även då kan det brista vad gäller återkoppling enligt en respondent.

En skolledare, vars enhet ligger i ett socialt utsatt område, berättar att en socialsekreterare i det skolsociala teamet befinner sig på skolan bestämda dagar i veckan. Veckovis görs också avstämningar vid vilka enskilda elever kan lyftas. Än så länge har dock inga elever i fritidshemmet lyfts där, enligt respondenten.

Skolledare påtalar att då fritidshemmet till övervägande del riktar sig till elever i lågstadiet kommer inte insatser riktade till mellanstadiet fritidshemmet till del. Samverkan inom SSPF borde även inkludera barn i yngre åldrar, framför en respondent. Redan yngre barn är skeptiska mot polisen, vilket skulle kunna förebyggas om barnen tidigt, till exempel i fritidshemmet, fick en positiv kontakt med polisen.

På enhetsnivå bedrivs också, enligt grundskolans ledningsgrupp, ett förebyggande och främjande arbete för att säkra en trygg miljö i skolan fri från kränkande behandling och diskriminering. Det kan handla om att stärka elevernas förutsättningar att stå emot försök från andra personer att agera i strid med skolans värdegrund. Även intervjuade lärare påtalar att de i sitt ordinarie arbete kontinuerligt arbetar med värdegrundsuppdraget.

För att ge ungdomar i utsatta områden tillgång till fritidssysselsättning har idrotts- och kulturföreningar satsat på att erbjuda prova-på-aktiviteter gratis, enligt intervjuade skolledare och lärare.³³ Det upplevs som positivt. I längden kommer dock ett deltagande att kosta pengar och det kan bli svårt för vissa familjer att klara detta, enligt en respondent.

³⁰ Fältsekreterare inom socialtjänsten som arbetare ute på mellan- och högstadieskolor i prioriterade områden: Gottsunda, Valsätra, Gränby Sävja, och Stenhagen. Samverkan sker med skolornas elevhälsa, primärt dess psykosociala insats.

³¹ Skolsociala team sammansätts med personal från skola och socialtjänst och teamet ska verka för tidiga insatser i arbetet mot problematisk skolfrånvaro i mellan- och högstadiet. Prioriterade geografiska områden är Gottsunda och Gränby. Se bl.a. *Socialförvaltningens kvalitetsberättelse 2024*, sid. 16 och *Kvalitetsrapport huvudman läsåret 2023/24* (Utbildningsförvaltningen), sid. 28

³² Fyra samverkansgrupper finns inom SSPF och de är indelade utifrån geografisk tillhörighet. Alla högstadieskolor är med i SSPF. Dessutom finns SSPF-junior på mellanstadieskolor i Gottsunda, Valsätra, Sävja, Stenhagen och Gränby. Se vidare <https://www.uppsala.se/kommun-och-politik/sa-arbetar-vi-med-olika-amnen/sa-arbetar-vi-med-socialt-stod-till-unga/sspf--samverkansmodell-mellan-skola-socialtjanst-polis-och-fritid/>, 2025-10-10 07:40 Till SSPF hänvisas i *Lägesbild och åtgärdsplan enligt Lag om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete* (2024-06-11), sid. 40

³³ Idrotts- och fritidsnämnden har som ett uppdrag (nr 34) i sin verksamhetsplan fastställt att "kommunens förmåga att förebygga och bekämpa ungdomsbrottslighet och kriminalitet" ska utvecklas.

7.6.1 Bedömning

Vår bedömning är att nämnden utbildningsnämnden endast delvis har vidtagit åtgärder för att stärka fritidshemmets roll i arbetet mot rekrytering av barn och unga till kriminalitet.

Vår bedömning är att det i allt väsentligt finns en ändamålsenlig samverkan mellan fritidshemmet och socialtjänsten.

Vi grundar vår bedömning på skriftlig dokumentation och intervjuer. Utbildningsnämnden har inte specifikt vidtagit åtgärder för att stärka fritidshemmets roll i arbetet mot rekrytering av barn och unga till kriminalitet, däremot bedrivs ett kontinuerligt värdegrundsarbete inom fritidshemmet i enlighet med uppdrag i statliga styrdokument. Insatser som görs av socialtjänsten eller av socialtjänsten i samverkan med skola stödjer också arbetet i fritidshemmet samt ger fritidshemmets personal tillgång till kompetens från socialtjänsten, därav bedömningen att en ändamålsenlig samverkan mellan fritidshemmet och socialtjänsten i allt väsentligt finns. Samverkansresurserna riktas i hög grad till prioriterade geografiska områden, vilket vi bedömer är naturligt samtidigt som vi ser en risk för ett mindre ändamålsenligt främjande och förebyggande arbete vid enheter som inte är prioriterade.

8 SAMLAD BEDÖMNING OCH REKOMMENDATIONER

Syftet med granskningen har varit att bedöma om utbildningsnämnden genom sin styrning och uppföljning säkerställer att fritidshem erbjuds och utformas enligt skollagens och läroplanens krav och beslutade interna riktlinjer.

Vår samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att utbildningsnämnden genom sin styrning och uppföljning i allt väsentligt säkerställer att fritidshem erbjuds och utformas enligt skollagens och läroplanens krav och beslutade interna riktlinjer.

Se inledning samt respektive rapportkapitel för en mer detaljerad beskrivning.

Utifrån resultatet av vår granskning rekommenderar vi utbildningsnämnden att:

- säkerställa att det vid varje fritidshem finns lärare med legitimation och behörighet som kan ansvara för undervisning. (2 kap. 13 § SkoL samt allmänna rådet 5 under första avsnittet i Skolverkets allmänna råd (2023:127) Styrning och ledning av fritidshemmet)
- verka för att eleverna har likvärdig tillgång till ändamålsenliga lokaler och utemiljöer som möjliggör en varierad pedagogisk verksamhet, såsom vila och rekreation. (1 kap. 9 § SkoL samt allmänna rådet 1 under första avsnittet i Skolverkets allmänna råd (2023:127) Styrning och ledning av fritidshemmet)
- följa upp att resursfördelningsmodellen ger förutsättning för hög och likvärdig kompetens hos personalen vid enheterna. (Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2023:127 om fritidshem, det allmänna rådet 6)
- ta initiativ till att lyfta fritidshemmets roll och dess erbjudande av stimulans av elevers utveckling och lärande samt meningsfull fritid och rekreation i fora där samverkan mot kriminalitet bedrivs.

Datum som ovan

Azets Revision & Rådgivning AB

Joakim Nertyk

Certifierad kommunal revisor

Specialist